

<https://liar.ui.ac.ir/?lang=en>

Literary Arts

E-ISSN: 2322-3448

Document Type: Research Paper

Vol. 18, Issue 1, No.54, 2026, pp. 17-36

Received: 21/05/2025 Accepted: 21/07/2025

A Study of the Reflection of Romantic Concepts in Afghanistan's Press Poetry (Case Study: Poems Published in *Zhowandun*)

Mohammad Sadeq Hidayat

Ph.D. Student, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Imam Khomeini International University (IKIU), Qazvin, Iran
sadeqhidayat3366@gmail.com

Seyed Ali Ghasemzadeh *

Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Imam Khomeini International University (IKIU), Qazvin, Iran
s.a.ghasemzadeh@hum.ikiu.ac.ir

Abstract

This research examines the manifestations of romantic concepts in Afghanistan's press poetry, with a particular focus on poems published in *Zhowandun*, one of the most significant literary and cultural periodicals/journals in Afghanistan during the second half of the twentieth century. Active during a transformative period in Afghanistan's political and social history, *Zhowandun* served as a platform for the publication of poems with diverse perspectives and thematic orientations. The primary aim of this study is to examine the romantic content of these poems. The study employs a descriptive-analytical methodology and relies on library-based sources to investigate how romantic ideas are embedded in the poetry featured in this journal. The findings reveal that poems published in *Zhowandun*, amidst a historically turbulent context, vividly reflect profound human emotions such as love, sacrifice, ecstasy, mysticism, and patriotic sentiment. Furthermore, themes such as nature-worship, nostalgia, martyrdom, freedom, and the condemnation of oppression are prominently present, conveying a revolutionary and romantic spirit. Distinguished poets, emphasizing these motifs, have played a significant role in shaping the imagery and thematic framework of the romantic poetic movement in Afghanistan as represented in *Zhowandun*.

Keywords: Afghanistan's Contemporary Poetry, *Zhowandun* Journal, Poetry Movements, Romanticism.

Introduction

Romanticism, a major literary movement of the eighteenth and nineteenth centuries, arose as a reaction to classical rationalism and Enlightenment doctrines. Centered on emotion, imagination, nature, and tradition, it profoundly reshaped art and literature. By introducing rebellious characters and exploring the spiritual crises of human existence, Romanticism offered a deep, universal portrayal of the human condition.

In Afghanistan, literary Romanticism—especially in press poetry—emerged in the late nineteenth century, parallel with cultural shifts and the growing impact of Western literary translations. Intellectual circles and the press played a vital

*Corresponding author

Hidayat, M. S. and Ghasemzadeh, S. A. (2026). A Study of the Reflection of Romantic Concepts in Afghanistan's Press Poetry (Case Study: Poems Published in *Zhowandun*). *Literary Arts*, 18(1), 17-36.

2322-3448 © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

10.22108/liar.2025.145371.2460

role in introducing, promoting, and expanding this movement. Modern poetry, distinguished by refined language and themes like love, freedom, and resistance to social norms, became a key form of Romantic expression in contemporary publications.

Among these, *Zhowandun* stood out as one of the most influential literary-cultural journals of the second half of the twentieth century. It significantly reflected and advanced Romantic ideals, offering a powerful platform for literary idealism. While various studies have examined literature and the press in Iran, the Romantic dimensions of Afghanistan's press poetry—particularly within journals like *Zhowandun*—remain largely underexplored.

This research focuses on poems published in *Zhowandun*. It aims to answer two main research questions:

1. How are Romantic concepts reflected in the poems of *Zhowandun*?
2. Which poets and writers contributed to shaping these concepts?

Materials and Methods

This study adopts a descriptive-analytical approach and is grounded in library-based sources to systematically and rigorously examine Romantic concepts in the poems published in the literary-cultural journal of *Zhowandun*. With an interdisciplinary orientation, the research bridges the domains of literature, press history, and cultural studies to reexamine the emotional, intellectual, and aesthetic dimensions of Romanticism as expressed through press poetry.

To this end, the researcher has collected and analyzed a set of poetic samples from various issues of *Zhowandun*, aiming to identify thematic and conceptual manifestations of Romanticism. The study particularly focuses on how Romantic elements such as individualism, emotionalism, nostalgia, and nature-worship are reflected in the broader social context. The use of written sources, archival documents, and meticulous data categorization enables a comprehensive and analytical perspective on the role and significance of this journal in portraying Romantic tendencies in Afghanistan's contemporary literature.

In examining the relationship between poetry and the press, this research endeavors to offer a clear image of how Romantic sentiment developed and expanded within the country's cultural landscape. It highlights the role of the press—especially *Zhowandun*—in cultivating an aesthetic and emotion-driven poetic sensibility.

Research Findings

Romanticism is an artistic and literary movement that, through its emphasis on emotion, individualism, creative imagination, and the veneration of nature, has played a vital role in transforming aesthetic sensibilities, especially within the realm of poetry. This school of thought, inherently multifaceted, pluralistic, and even contradictory, initiated an intellectual and aesthetic revolution against classical rationalism by advocating for personal freedom and emotional expression.

In the context of Afghanistan, press poetry represents one of the prominent expressions of this movement. It not only serves as a space for articulating personal sentiments and poetic imagination, but also functions as a sociocultural medium reflecting public concerns in the face of identity, political, and cultural crises. Romantic themes such as philosophical despair, nostalgia, idealized love, nature-centeredness, and rebellious passion are vividly present in this type of poetry, situating it at the intersection of classical literature and modern journalism, and between social engagement and poetic fervor. Examining this convergence opens new horizons for understanding the intellectual and cultural developments within Afghan society.

Discussion of Results and Conclusions

As one of the most influential tools of mass communication, the press has played a foundational role in reflecting, disseminating, and evolving literary movements. Journals and magazines, by publishing literary works, have enhanced artistic taste among readers, expanded intellectual horizons, and facilitated interaction between authors and their audiences. Among these, Romanticism—emphasizing emotion, imagination, and individualism—particularly during times of crisis, has been notably reflected in Afghanistan's press poetry.

This study, focusing on the journal *Zhowandun*, demonstrates that the periodical reflects a wide range of Romantic concepts such as love, patriotic sentiment, nature-worship, nostalgia, joy, and socially engaged themes. Prominent poets such as Rafat Hossaini, Peygham-e Badakhshani, Bairang Kuhdamani, Shayiq Jamal, Pajwak, Latif Nazemi, among others, have portrayed Romantic motifs in both individual and social dimensions through their contributions to *Zhowandun*. Among these voices, Rafat Hossaini, Bairang Kuhdamani, and Shayiq Jamal—through systematic approaches—have played the most significant roles in articulating the elements of Romanticism. Their works not only represent personal emotions but also serve as catalysts for literary and social reflection.

In summary, *Zhowandun*, by providing a dynamic and open platform, has played a key role in the reflection and flourishing of Romanticism within Afghanistan's press poetry.

بررسی و تحلیل بازتاب مفاهیم رمانتیک در شعر مطبوعاتی افغانستان (مطالعه موردی: اشعار منتشر شده در مجله ژوندون)

محمدصادق هدایت، دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)،

قزوین، ایران

sadeqhidayat3366@gmail.com

سیدعلی قاسم‌زاده*، استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین،

ایران

s.a.ghasemzadeh@hum.ikiu.ac.ir

چکیده

این پژوهش به بررسی و تحلیل گونه‌های مفاهیم رمانتیک در شعر مطبوعاتی افغانستان، با تأکید بر اشعار منتشر شده در مجله ژوندون، یکی از نشریات بسیار مهم ادبی و فرهنگی افغانستان در نیمه دوم قرن بیستم پرداخته است؛ در نتیجه هدف اصلی این پژوهش تحلیل محتوای رمانتیک اشعار این مجله است که در دوره‌ای از تحولات سیاسی و اجتماعی افغانستان فعال و محملی برای انتشار اشعاری با رویکردهای متنوع و درون‌مایه‌های مختلف بوده است. به همین سبب، در این جستار، با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای، مفاهیم رمانتیک در این نشریه بررسی و تحلیل شده است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که اشعار منتشر شده در مجله ژوندون، در بستر تاریخی پُرتنش، بازتاب‌دهنده احساسات عمیق انسانی نظیر عشق، ایثار، هیجان، عرفان و توصیف عواطف میهنی بوده است. همچنین، این اشعار با توجه به مضامینی چون طبیعت‌گرایی، نوستالژی، شهادت، آزادی و نیز محکومیت ظلم، تجلی‌گر روحیه انقلابی و عاشقانه‌اند که شاعران برجسته‌ای با تأکید بر این مفاهیم، نقش مؤثری در تصویرسازی و مضمون‌پردازی جریان شعر رمانتیک افغانستان در مجله ژوندون ایفا کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها: شعر معاصر افغانستان، مجله ژوندون، جریان‌شناسی شعر، رمانتیسیسم.

* مسؤل مکاتبات

هدایت، محمدصادق و قاسم‌زاده، سیدعلی. (۱۴۰۵). بررسی و تحلیل بازتاب انواع مفاهیم رمانتیک در شعر مطبوعاتی افغانستان (مطالعه موردی اشعار منتشر شده در مجله «ژوندون»)، فنون ادبی، ۱۸ (۱)، ۳۶-۱۷.

۱. مقدمه

مکتب رمانتیسم، به عنوان یکی از تأثیرگذارترین جریان‌های ادبی، در اواخر قرن هجدهم و سراسر قرن نوزدهم، واکنشی بنیادین به عقل‌گرایی کلاسیک و آرمان‌های روشنگری بود. این جنبش ادبی که بر اصالت احساسات، تخیل خلاق و تجربه‌های درونی انسان تأکید داشت، تحولی شگرف در رویکردهای هنری و ادبی پدید آورد. طبیعت در این مکتب نه تنها به عنوان فضایی برای تأمل و الهام‌بخشی، بلکه به منزله نماد بی‌کرانگی، پاکی و گریز از پیچیدگی‌های زندگی صنعتی و ماشینی به جایگاهی والا دست یافت. شاعران و نویسندگان رمانتیک با تکیه بر احساسات فردی، خیال‌پردازی گسترده و بازگشت به سنت‌های کهن، به واکاوی روح و روان انسانی پرداخته، شخصیت‌هایی خلق کردند که در تضاد با ساختارهای اجتماعی و ارزش‌های رایج زمانه خود قرار داشت. علاوه بر این، نقد صنعتی شدن و دور شدن از اصالت زندگی طبیعی، از جمله موضوع‌های مهمی بود که در آثار رمانتیک‌ها به وضوح دیده می‌شود. آنان با بازگشت به اسطوره‌ها، حکایت‌های فولکلور و سنت‌های باستانی کوشیدند به بحران معنایی انسان مدرن پاسخی درخور دهند؛ از این رو ادبیات رمانتیک با برقراری پیوندی ژرف میان احساسات انسانی، عناصر طبیعت، نیروی تخیل و ارجاع به میراث فرهنگی، توانست تصویری ماندگار از تجربه بشری ارائه دهد. «این تصویر به دوره خاصی محدود نماند؛ بلکه مفاهیمی جهان‌شمول را منعکس کرد که همواره در ژرفای عواطف و اندیشه‌های انسانی ریشه دارند و فراتر از مرزهای زمانی و مکانی معنا می‌یابند» (سیدحسینی، ۱۳۷۶، ص. ۱۶۰)

۱-۱. بیان مسئله

شعر رمانتیک در مطبوعات افغانستان، به عنوان یکی از جلوه‌های برجسته این مکتب ادبی، در بستری از تحولات اجتماعی و فرهنگی قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم به تدریج شکوفا شد. این دوره، شاهد گسترش ترجمه‌های ادبی از زبان فرانسه به فارسی و ظهور سبک‌های نو در داستان‌نویسی و شعر بود. تحت تأثیر ادبیات رمانتیک غربی، شعر فارسی در افغانستان دستخوش تغییراتی بنیادین شد و فضایی را برای بیان احساسات عمیق، اندیشه‌های فلسفی و پیوند شاعرانه با طبیعت فراهم آورد. نشریات آن دوران، به ویژه در میان حلقه‌های روشنفکری، نقشی کلیدی در ترویج و تقویت این جریان ایفا کرد. شاعران این عصر با فاصله گرفتن از سنت‌های پیشین، در چهارچوب صفحات مطبوعاتی به بازتاب دغدغه‌های درونی و مسائل اجتماعی پرداختند و مضامینی چون عشق، آزادی، گریز از قیدوبندهای اجتماعی و سیاسی، و رؤیایپردازی را در قالب‌های شعر نو و با زبانی لطیف، ترکیبات بدیع و تصاویر خیال‌انگیز به تصویر کشیدند. نقش مطبوعات افغانستان در گسترش و معرفی این جریان ادبی، تنها به شکل‌گیری ذائقه ادبی جدید در میان مخاطبان کمک نکرده، بلکه زمینه‌ساز تحولات فکری و ادبی شد. نشریات با انتشار ترجمه‌ها، مقالات انتقادی و اشعار رمانتیک، پلی میان ادبیات فارسی‌زبان و جریان‌های ادبی غرب برقرار کردند و از این رهگذر، به احیای تفکرات نو در عرصه شعر و ادبیات یاری رساندند. شعر رمانتیک که در این فضا بالید، توانست آرمان‌های شاعرانه و اجتماعی را در هم بیامیزد و با خلق زبانی نو، راهی برای بیان اعتراض، آزادی‌خواهی و نقد اجتماعی بگشاید؛ تأثیراتی که تا به امروز در ادبیات معاصر افغانستان به وضوح نمایان است (دانشگر و همکاران، ۱۴۰۱، ص. ۲۷).

در این میان، نشریه *ژوندون* به عنوان یکی از مهم‌ترین مجلات ادبی و فرهنگی افغانستان در نیمه دوم قرن بیستم، نقشی برجسته در حیات فکری و هنری این کشور ایفا کرد. این نشریه که در زمره مجلات مهم و تأثیرگذار تاریخ معاصر افغانستان قرار دارد، بستری برای انعکاس آرمان‌ها، اندیشه‌ها و تحولات فکری نخبگان و روشنفکران افغان فراهم آورد. *ژوندون* با

پرداختن به طیف وسیعی از موضوعات، از سیاست گرفته تا مسائل اجتماعی، فرهنگی و ادبی، به یکی از مراکز مهم گفتمان روشنفکری و ادبی بدل شد. در اوج شکوفایی خود، این نشریه فقط محملی برای بیان احساسات و آرمان‌های شاعران و نویسندگان نبوده؛ بلکه به بستری برای نشر مفاهیم عمیق رمانتیک تبدیل شد، تا جایی که به‌عنوان یک رکن فرهنگی دوران خود شناخته می‌شد.

به همین دلیل، پژوهش حاضر، با اتخاذ رویکردی توصیفی-تحلیلی و نیز استفاده از منابع کتابخانه‌ای تلاش می‌کند ضمن بررسی و تحلیل مفاهیم رمانتیک در اشعار منتشرشدهٔ نشریهٔ *ژوندون*، به پرسش‌های زیر پاسخی درخور و شایسته ارائه کند:

۱. در اشعار چاپ‌شده در مجلهٔ *ژوندون* کدام مفاهیم رمانتیک منعکس شده است؟

۲. چه کسانی در مجلهٔ *ژوندون* نقشی برجسته در بازتاب مفاهیم رمانتیک داشته‌اند؟

۱-۲. پیشینهٔ پژوهش

در زمینهٔ ارتباط ادبیات با مطبوعات و نقش آن در بازتاب مفاهیم ادبی در ایران و سایر کشورها، آثار بسیاری به‌شکل کتاب، مقاله و پایان‌نامه تدوین شده است که مرور محققان آن‌ها نه در چهارچوب این مقاله می‌گنجد و نه در این مجال ممکن است؛ بااین‌حال با توجه به بررسی‌های انجام‌شده، پژوهش جامعی دربارهٔ بازتاب مفاهیم رمانتیک در شعرهای منتشرشده در مطبوعات افغانستان انجام نشده است. از همین رو، در این بخش به‌اجمال به برجسته‌ترین مطالعاتی که به‌نحوی با موضوع این تحقیق در ارتباط‌اند، اشاره می‌شود:

۱. جمالی (۱۳۹۷) در رسالهٔ خود با عنوان «بررسی سنت و تجدد در دو مجلهٔ *سخن و یغما*»، با اتکا به منابع کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا به بررسی تقابل سنت و نوگرایی در دو مجلهٔ یادشده پرداخته است. وی *یغما* را پایگاهی برجسته برای پاسداشت سنت، و *سخن* را مهم‌ترین خط ارتباطی جریان متجدد معرفی می‌کند. یافته‌های او نشان می‌دهد که هر دو مجله در عین ارج نهادن به ادبیات کلاسیک، رویکردهای متفاوتی به نوگرایی در پیش گرفته‌اند. مجلهٔ *سخن* نوگرایی را ضرورت زمانه تلقی کرده و کوشیده است با تکیه بر دانش کلاسیک نویسندگان و آشنایی آنان با ادبیات غرب، از انحراف جریان نوسازی در ادبیات جلوگیری کند و در معرفی گونه‌ها و افق‌های نو در ادبیات فارسی نقش‌آفرین باشد. در مقابل، مجلهٔ *یغما* با موضع‌گیری متعصبانه‌اش در برابر نوگرایی، به‌ویژه در حوزهٔ شعر، خود را از تأثیرگذاری بر تحولات جدید ادبی بی‌نصیب ساخته است.

۲. اثنی‌عشری (۱۳۷۷) در پایان‌نامهٔ خود با عنوان «مجلهٔ *بهار*؛ نخستین نشریهٔ ادبی ایران و تأثیر آن بر ادبیات معاصر فارسی» نیز با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی، جایگاه این نشریه را در آشناسازی مخاطبان با وضعیت فرهنگی-اجتماعی زمان، و ارائه یافته‌های مقدماتی آن دوره بررسی کرده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مجلهٔ *بهار* در انعکاس مباحث ادبی نقشی برجسته و تعیین‌کننده ایفا کرده و تأثیرات عمیقی بر شکل‌گیری و روند ادبیات معاصر فارسی در ایران بر جای گذاشته است.

باوجود ارزش علمی و محتوایی پژوهش‌های پیشین در حوزهٔ پیوند ادبیات و مطبوعات، آنچه به‌وضوح احساس می‌شود، نبود مطالعه‌ای جامع و متمرکز بر بازتاب مفاهیم رمانتیک در شعر مطبوعاتی افغانستان است؛ حوزه‌ای که نه‌تنها در تحقیقات زبان فارسی، که در گسترهٔ ادبیات تطبیقی و رسانه‌ای نیز کمتر مورد توجه قرار گرفته است. پژوهش حاضر با عنوان «بررسی و تحلیل بازتاب مفاهیم رمانتیک در شعر مطبوعاتی افغانستان» دقیقاً با هدف پر کردن این خلأ علمی سامان یافته است. این تحقیق، با تمرکز بر اشعار منتشرشده در مجلهٔ معتبر و جریان‌ساز *ژوندون* و با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی محتوا

می‌کوشد چگونگی انعکاس مضامین رمانتیک را در بستر مطبوعات ادبی افغانستان بررسی و تبیین کند. تازگی موضوع، اصالت چهارچوب نظری و نیز تمرکز بر نشریه‌ای مؤثر در شکل‌دهی به گفتمان ادبی معاصر، این پژوهش را به گامی نو و متمایز در حوزه مطالعات ادبیات مطبوعاتی افغانستان بدل ساخته است؛ به گونه‌ای که می‌توان آن را نه فقط پاسخی علمی به یک نیاز پژوهشی مغفول که تلاشی روشمند و بدیع در جهت تبیین سیر تطور رمانتیسم در حوزه شعر رسانه‌ای این سرزمین تلقی کرد.

۲. مبانی نظری پژوهش

رمانتیسم جنبشی هنری ادبی است که با تأکید بر احساس و فردگرایی و ستایش گذشته و طبیعت، بیش از همه در قالب هنرهای تجسمی، موسیقی و ادبیات جلوه‌گر شده است. در زیبایی‌شناسی جریان رمانتیسم عواملی وجود دارد که آشکارا زمینه را برای رشد و گسترش شعر غنایی مساعد می‌کند و آن را توسعه می‌دهد که مهم‌ترین این عوامل، مفهوم تخیل است. در این تلقی، تخیل به عنوان نیروی خلاق و دگرگون‌کننده در کانون اصلی فرایند آفرینش هنری جای دارد (فورست، ۱۳۷۵، ص. ۸۰). به همین دلیل، طرفداران جنبش رمانتیسم، احساسات شدید را منبعی اصیل برای تجربه زیبایی‌شناسانه می‌دانستند و بر احساساتی از قبیل ترس، وحشت و حیرت تمرکز داشتند و در مواجهه با زیبایی متعالی و زیبایی طبیعت، آثار ارزشمندی آفریدند. «رمانتیسم در اصل یک جنبش کاملاً انقلابی است و شعارهای آنان همان سخنان فلسفی و سیاسی است که تقریباً همه در عصر روشنگری مطرح شده است» (سیدحسینی، ۱۳۷۶، ص. ۱۶۱-۱۶۲). هنرمند رمانتیک، برخاسته از متن طبقه‌ای اجتماعی است که خود زائیده مدرنیته و مقتضیات انکارناپذیر آن است؛ اما به گونه‌ای پارادوکسیال، در برابر همان بنیانی که او را پدید آورده، به اعتراض و گسست فکری و عاطفی برمی‌خیزد. رمانتیست، از این منظر، به مثابه فردی است درگیر با تضادهای درونی زمانه خویش؛ از یک سو زاده انقلاب‌های فکری و صنعتی است و از سوی دیگر، در برابر پیامدهای آن، موضعی انتقادی و گاه عصیانگرانه اتخاذ می‌کند. در دامان عقلانیت مدرن پرورش یافته، اما در عمل، تکیه‌گاه اصلی خود را در احساسات، عواطف، خیال‌ورزی و ساحت ذهنی عاطفی انسان جست‌وجو می‌کند (ثروت، ۱۳۸۵، ص. ۵۷).

همان‌گونه که حمیدیان خاطر نشان می‌سازد، رگه‌هایی از رمانتیسم، خواه اندک و خواه پُررنگ، در تاروپود شعر هر شاعر- حتی آنانی که به تعهد اجتماعی شهرت دارند و عمیقاً درگیر مسائل عینی و واقع‌گرایانه روزگار خویش‌اند- حضور دارد و این امر، امری فراگیر و درونی است (ر.ک: حمیدیان، ۱۳۸۱، ص. ۲۹). رمانتیسم، در ماهیت خویش، جریانی است متکثر و چندوجهی که در بطن خود، مجموعه‌ای از دوگانگی‌ها و تقابل‌های معرفت‌شناختی، زیبایی‌شناختی و ایدئولوژیک را دربردارد؛ بدین معنا که هم‌زمان جهانی و بومی، خیال‌پرور و واقع‌نگر، گذشته‌گرا و آرمان‌خواه، اشرافی و مردم‌گرا، سلطنت‌طلب و جمهوریت‌خواه و نیز آکنده از تجربه‌های حسی و اشراقی است (سهیر، ۱۳۸۶، ص. ۱۲۰).

رمانتیسم، در خاستگاه تاریخی و فکری خود، جنبشی است تمام‌عیار و بنیادین، انقلابی در سطح روح و ذوق و خرد که بر اصل آزادی بیان احساسات و دفاع از حقوق فردی استوار است. این جنبش در پیوندی تنگاتنگ با آرمان‌های عصر روشنگری و در هم‌زمانی با انقلاب کبیر فرانسه، بر آن بود تا در مقابل نظام‌های استبدادی، فئودالیتۀ نوظهور صنعتی و سلطۀ سرمایه و پول، به بیان بی‌پرده حقیقت درونی انسان، وجوه تراژیک و دردناک زندگی او بپردازد (سیدحسینی، ۱۳۷۶، ص. ۱۶۲).

بررسی و تحلیل بازتاب مفاهیم رمانتیک در شعر مطبوعاتی افغانستان، به منزله رویکردی روشمند و نظری می‌تواند ابعاد ناشناخته یا کمتر واکاوی‌شده‌ای از پیوند میان شعر، روزنامه‌نگاری و تحولات فکری و فرهنگی جامعه افغانستان را روشن سازد؛ چراکه شعر مطبوعاتی در این سرزمین، تنها بستر بروز احساسات فردی و تخیلات شاعرانه نیست، بلکه به مثابه رسانه‌ای

شاعرانه و اجتماعی، حامل دغدغه‌های شهروندان افغانستان در مواجهه با بحران‌های سیاسی، فرهنگی، هویتی و تاریخی نیز هست. از این منظر، مفاهیم رمانتیک همچون یأس فلسفی، تمنای رهایی، نوستالژی، عشق آرمانی، فردگرایی، طبیعت‌گرایی، عاطفه‌باوری و نیز شور عصیانگر در شعر مطبوعاتی افغانستان، جلوه‌هایی از واکنش ادبی و شاعرانه به جهان متغیر و پراشوب پیرامون را بازتاب می‌دهد که در تحلیل نهایی، این نوع شعر را در جایگاه پدیده‌ای مرزی میان ادبیات کلاسیک و ژورنالیسم مدرن، و میان تعهد اجتماعی و شور رمانتیک قرار می‌دهد.

۲-۱. رمانتیسم در ادبیات معاصر افغانستان

توجه به رمانتیسم در ادبیات معاصر افغانستان، با نوگرایی آغاز شد و نوگرایی به گونه‌ای اساسی در مشروطیت دوم، با تحولات گسترده سیاسی اجتماعی، از روزگار به قدرت رسیدن امان‌الله خان (۱۲۹۸) آغاز یافت. در این روزگار آثار بسیاری از رمانتیسم به فارسی ترجمه شد و داستان‌نویسی با سبک و شیوه مدرن پدیدار گشت که در این زمینه روزنامه‌های *امان/افغان*، *ارشاد النسوان*، *اتفاق/سلام* و... نقش بسزایی در راستای توجه به رویکرد رمانتیسم ایفا کردند، آن‌گونه که این نشریه‌ها مفاهیم متنوع و گونه‌های جدید ادبی را به عرصه فرهنگ و ادب فارسی معاصر افغانستان وارد کردند (*رستگار*، ۱۳۹۷، ص. ۶۹) و این موضوع سبب شد تا بستر مناسب برای توجه به رمانتیسم در شعر فارسی معاصر افغانستان فراهم شود و شاعران فراوانی با تکیه بر نوگرایی به جریان رمانتیسم پیوندند.

نوگرایی با رویکرد رمانتیک جامعه‌گرا، نخست در شعر محمود طرزی و سپس در شعر دیگران به وجود آمد و اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی و عواطف میهنی مضمون اشعار شد. در این روزگار، شاعرانی ظهور کردند که در قالب‌های کهن، مضمون‌های سیاسی و اجتماعی را با فضای رمانتیک بازتاب دادند و اشعار رمانتیک انقلابی و اجتماعی سرودند (*ثروتی*، ۱۳۸۶، ص. ۶-۷). در این میان، حاجی محمد اسماعیل کروخی، ملک‌الشعرا قاری عبدالله و عده‌ای دیگر از شاعران سنت‌گرای این دوره محسوب می‌شوند که با توجه به سبک خراسانی و هندی- با رویکردی رمانتیسم- قصیده و غزل سرودند و درون‌مایه‌های گوناگونی را به شیوه بازگشت، در عرصه ادبیات شکوهمند فارسی معاصر افغانستان، هنرمندانه بازتاب دادند (*قویم*، ۱۳۸۷، ص. ۴۳-۴۷). رمانتیسم در ادبیات جهان با دو رویکرد عاشقانه و انقلابی شناخته می‌شود، شاعران طرفدار این جریان شعری در ادبیات معاصر افغانستان، با توجه به هر دو رویکرد، دست به آفرینش ادبی زده‌اند و با در نظر داشتن ویژگی‌های زبانی، فکری و محتوایی این مکتب ادبی و هنری، اشعار نغز و پرمغز سروده‌اند (*دانشگر*، ۱۴۰۲، ص. ۶۸).

۲-۲. مطبوعات افغانستان

مطبوعات، آینه تمام‌نمای خرد جمعی و بستر تبلور اندیشه‌ها و احساسات انسانی است که در گستره تاریخ معاصر افغانستان، نه تنها نقش واسطه‌ای میان قدرت و مردم ایفا کرده است، بلکه همچون راویانی صادق، رویدادها، تحولات و رویاهای یک ملت سلحشور را در صفحات خود حک کرده است. این سرزمین بارها طوفان استبداد، جنگ، سانسور و افراط را تجربه کرده؛ اما همواره روزنامه و مجله، چون فانوس‌هایی در تاریکی، روشنگر مسیر بیداری و آگاهی بوده‌اند. به همین سبب، در سال ۱۲۵۲ و هم‌زمان با دوران حکومت امیر شیرعلی خان، نخستین پرتو مطبوعاتی کشور با انتشار روزنامه *شمس النهار* در آسمان تیره بی‌خبری درخشید؛ نشریه‌ای که زیر نظر میرزا عبدالعلی خان، رئیس نخستین چاپخانه لیتوگرافی افغانستان منتشر شد و با همکاری گروهی از مترجمان، دو یا سه نوبت در ماه در قالب ۱۶ صفحه به دست مخاطبان می‌رسید. این روزنامه، نخستین

صدای منسجم رسانه‌ای بود که مفاهیم آزادی، گفت‌وگو و تبادل فرهنگی را در بستری منظم و قانونمند به جامعه عرضه کرد. با مرگ امیر شیرعلی خان و آغاز سلطنت امیر عبدالرحمن خان به پشتوانه انگلیسی‌ها، دوران انتشار شمس‌النهار پایان یافت؛ اما بار دیگر، با به قدرت رسیدن امیر حبیب‌الله خان در سال ۱۹۰۱م، بذره‌های مطبوعاتی کاشته‌شده، جوانه زد. به‌باور ظاهر طنین (۱۳۸۴، ص. ۱۲۲) شمس‌النهار که نخستین شماره آن در پانزدهم ذیحجه‌الحرام ۱۲۹۰ق (۱۸۷۳م) منتشر شد، آغازی بود بر فعالیت رسانه‌ای قانونمند در افغانستان. این نقطه عطف، مسیر پرفرازونشیب مطبوعات را بنیان نهاد؛ مسیری که طی آن، رسانه‌ها به یکی از شاخص‌های مهم توسعه انسانی بدل شدند و معیاری چون سرانه انتشار نشریه برای هر هزار نفر، به سنجه‌ای برای ارزیابی میزان بلوغ فرهنگی جوامع بدل گشت.

در افغانستان، برخلاف محدودیت‌های جدی در عرصه‌های رادیو، تلویزیون و سینما، مطبوعات توانستند نقش بارزتری ایفا کنند؛ به‌ویژه در دوره‌هایی که خلأ فناوریانه یا نبود برق و نیروی متخصص مانعی برای سایر رسانه‌ها بود. ماده ۳۴ قانون اساسی افغانستان، آزادی بیان را مصون از تعرض دانست و حق نشر را برای هر افغان تضمین کرد (آهنگ، ۱۳۸۸، ص. ۲۲۰). بر این اساس، در دوره‌هایی از تاریخ معاصر افغانستان هر شهروند می‌توانست بدون نیاز به تأیید پیشاپیش دولت، مطالب خود را منتشر کند.

در دهه‌های اخیر، رشد مطبوعات در افغانستان، با تصویب قانون آزادی مطبوعات، شتابی دوباره گرفت. با فراهم شدن بستر قانونی برای انتشار، متقاضیان می‌توانستند فقط با معرفی مدیرمسئول و ثبت درخواست در وزارت اطلاعات و فرهنگ، مجوز چاپ نشریه دریافت کنند. آمارها نشان می‌دهد که شمارگان مطبوعات از ۴۹۹ هزار نسخه در سال ۱۳۵۳ به ۵۴۴ هزار نسخه در سال ۱۳۵۴ افزایش یافته و سرانه آن به ۲۷ شماره برای هر هزار نفر رسیده است. در همین چشم‌انداز تاریخی و فرهنگی، بازتاب مفاهیم رمانتیک در مطبوعات افغانستان، یکی از جلوه‌های معنادار تحول اجتماعی و ادبی در بستر رسانه‌ای کشور بوده است؛ به‌گونه‌ای که در بسیاری از نشریات، به‌ویژه پس از گشایش فضای رسانه‌ای در دهه‌های اخیر شاهد حضور پررنگ مفاهیمی چون عشق، دلدادگی، شور انسانی، حسرت، رنج و تمنای وصال در قالب شعر، داستان کوتاه، مقالات تحلیلی و حتی گزارش‌های اجتماعی بوده‌ایم؛ مفاهیمی که ضمن بازتاب تمنای روح جمعی برای گریز از خشونت و روزمرگی جنگ، رسانه‌ها را به پناهگاهی برای تخیل، زیبایی‌طلبی و بیان احساسات بدل کرده‌اند، و در این میان، مطبوعات نقش بی‌بدیلی در به تصویر کشیدن میل ناخودآگاه ملت به‌سوی آشتی با زندگی، هنر، و معنا داشته‌اند. در دوران تهاجم ارتش سرخ در سال ۱۳۵۸ و ظهور گروه‌های جهادی، نشریات بسیاری در راستای گفتمان‌ها و مواضع سیاسی و نظامی این گروه‌ها منتشر شد. شمارگان این نشریات اندک بود؛ اما تنوع و تکرارشان بازتابی از پویایی فکری آن دوران بود. ازسوی دیگر، رسانه‌های دولتی، بیشتر کارکرد تبلیغاتی داشتند و از نشر دیدگاه‌های مغایر با سیاست رسمی پرهیز می‌کردند. در دوره حاکمیت طالبان، این نظارت به اوج خود رسید و فقط محتوای مورد تأیید حاکمیت اجازه نشر می‌یافت (رهین، ۱۳۸۷، ص. ۲۲۸). با تغییر نظام سیاسی و ورود به دوران پساطالبان، مطبوعات بار دیگر به‌عنوان زبان جامعه، بلندگوی تفکر نو و ابزار پویایی فرهنگی قامت افراشتند؛ گواهی دیگر بر این حقیقت که مطبوعات در افغانستان، نه‌فقط نهادهای خبری، بلکه خالقان هویت، روایتگران حقیقت و حافظان حافظه جمعی‌اند.

۲-۳. مجله ژوندون

مجله ژوندون که در زبان پشتو معنای «زندگی» را دربردارد، به‌مثابه پنجره‌ای گشوده بر آرمان‌ها و دغدغه‌های نخبگان افغانستان در میانه قرن بیستم جلوه‌گر شد. صفحاتی روشن و رنگارنگ که امروزه به‌واسطه همکاری بنیاد کارنگی (Carnegie Corporation) و کتابخانه دیجیتال جهانی (World Digital Library)، شفاف و دیجیتالی شده است، بازتاب‌دهنده چشم‌اندازی

پرهیاهو از مناسبات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آن دوران‌اند. در مهر سال ۱۳۲۸ (اکتبر ۱۹۴۹م) زمانی که امپراتوری‌های اروپایی پس از تاریکی جنگ جهانی دوم از هم فروپاشیده بودند و همسایگان افغانستان در جریان پرتلاطم پسااستعماری خویش دست‌وپنجه نرم می‌کردند، ژوندون به دستور محمدظاهر شاه پا به پهنه سیاسی اجتماعی افغانستان گذاشت. مردمی که بیش از پنج دهه بعد می‌آمدند تا صفحات این نشریه را ورق بزنند، گوشه‌ای از امیدها و خیالات خود را میان تحلیل‌های دقیق بحران‌های بین‌المللی، پژوهش‌های عمیق درباره ساختارهای قبیله‌ای و نیز گزارش‌های کاوشگرانه اجتماعی می‌یافتند. تیرگی کوه‌ها و گستردگی بیابان‌ها کابل را در انزوای جغرافیایی قرار داده بود؛ ولی ورود آژانس هواپیمایی «آریانا» در سال ۱۹۵۵م و ترسیم مسیر معروف «مارکوپولو» از کابل تا فرانکفورت، پلی زد میان این دیار و نیمی از جهان. مخاطبانی که اغلب در پایتخت و در لایه‌های تحصیل‌کرده جامعه حضور داشتند، فرصتی دست‌نیافتنی برای بررسی تحولات سینما، مد روز و کلنجار با تازه‌های جهانی می‌یافتند؛ سرگرمی‌هایی که اگرچه برای بسیاری در حد رؤیایی دوردست باقی ماند، نشان‌دهنده عطش به زندگی مدرن در دل جامعه بود. با گذر زمان، صفحات ژوندون با نوشتار هنرمندانه خود، از فضای خشک تحلیل‌های اقتصادی عبور کرد و به دنیای جذاب هنر و جشنواره‌های سینمایی نیز راه یافت. نقدهایی بر ستارگان فیلم و مطالبی پراحساس درباره نخستین آثار سینمای داخلی، در کنار زندگینامه‌های مصور، دفتر زندگی شهری و تجربیات تازه فرهنگی را رقم می‌زد. در گوشه‌ای از این مقالات، تبلیغات خودرو، یخچال و شیرخشک نقش نمادین زندگی مدرن را بازی می‌کرد؛ نشانه‌ای از تحول که هرچند هنوز در دسترس عده‌ای محدود بود، جان تازه‌ای به تصویر جمعی جامعه می‌دمید. آغاز دهه پنجاه خورشیدی با شور و شادی از رشد دولت مدرن افغانستان همراه بود؛ اما تابستان ۱۳۵۲ (جولای ۱۹۷۳م) با کودتای محمداوود خان و برچیدن نظام پادشاهی، افق تازه‌ای در برابر ژوندون گشود. نگاه‌های روبه‌پیشرفت اقتصادی، کارخانه‌سازی و خدمات جدید، خیل گسترده‌تری از تبلیغات را در نشریه به جریان انداخت تا تصویری بارز از تلاش برای مدرن شدن کشور را در صفحات رنگی ثبت کند؛ اما همه‌چیز زیر سایه انقلاب ثور در سال ۱۳۵۷ و اشغال افغانستان توسط نیروهای شوروی در ۱۹۷۹م رنگ دیگری به خود گرفت. زیبایی‌های تبلیغات تجاری کم‌کم کمرنگ شد و جای خود را به شعارهای ایدئولوژیک و تصویر بازیگران شوروی داد؛ گویی گردونه تاریخ، صفحات را ورق زده، از لابه‌لای کلمات، پژواک انقلاب و تغییرات ژرف بیرون می‌آمد. دهه نود میلادی، اما برای ژوندون و همه نشریات افغانستان تبدیل به سکوت شد؛ دوران وحشت داخلی و ظهور طالبان که بسیاری از نویسندگان و ناشران را به تبعید و جامعه را به انزوای فرهنگی سوق داد. نسخه‌های اصیل کاغذی یکی پس از دیگری گم شد؛ اما داستان محافظت‌کننده کتابخانه‌ها و جمع‌آوردندگان خصوصی، از کابل تا کتابخانه کنگره آمریکا، این میراث ارزشمند را حفظ کرد. امروز بیش از ۲۷۰ شماره ژوندون در آرشیو دیجیتال مرکز معلومات افغانستان جای گرفته و برای پژوهشگران تاریخ، اقتصاد، فرهنگ و ادبیات این سرزمین آینه‌ای بی‌بدیل است. هر برگ از این مجموعه، دنیایی پرجنب‌وجوش از آرزوها و واقعیت‌های جامعه در گذار را روایت می‌کند و همچنان فانوسی فروزان در مسیر شناخت هویت جمعی افغان‌ها می‌افروزد (طین، ۱۳۸۴، ص. ۲۲۱-۳۲۱).

۳. بحث و بررسی

مطبوعات به‌عنوان یک ابزار بسیار مهم ارتباط جمعی، نقشی اساسی در شکل‌دهی، ترویج و بازتاب جریان‌های ادبی ایفا می‌کند. نشریات، مجلات و روزنامه‌ها همواره بستری مناسب برای معرفی نویسندگان، تحلیل آثار ادبی و نقد جریان‌های فکری بوده‌اند. این رسانه‌ها نه تنها به انعکاس جریان‌های ادبی پرداخته‌اند، بلکه به شکل‌گیری و تحول آن‌ها نیز کمک کرده‌اند. در واقع، مطبوعات

با انتشار شعرها، داستان‌ها و مقالات ادبی، به ارتقای ذائقه مخاطبان و گسترش افق‌های فکری آنان کمک کرده و زمینه تعامل میان نویسندگان و خوانندگان را فراهم ساخته‌اند. یک جریان بسیار مهم ادبی که در مطبوعات بازتاب گسترده‌ای داشته، مکتب رمانتیک است که بازتاب مؤلفه‌های این مکتب در مندرجات و مطالب مجله *ژوندون* موضوع پژوهش حاضر است.

مکتب رمانتیک که بر احساسات، تخیل و فردگرایی تأکید دارد، در گستره برخی از متون مطبوعاتی افغانستان انعکاس یافته و در قالب شعرهای سرشار از عاطفه و طبیعت‌گرایی جلوه‌گر شده است و با توجه به شواهد موجود نشانه‌هایی از این مکتب در محتوای مجله *ژوندون* نیز مشاهده می‌شود. شاعران و نویسندگان افغان، به‌ویژه در دوره‌های بحران و آشفتگی، از عناصر رمانتیک برای بیان احساسات خود به وطن، عشق و سرنوشت فردی و جمعی بهره برده‌اند و مطبوعات نقشی کلیدی در ترویج و حفظ این جریان ادبی ایفا کرده است.

۳-۱. توصیف عشق و احساس

عشق و احساس در شعر با تصویرسازی‌های زبانی و نمادپردازی‌های پرمعنا جلوه‌گر می‌شود. این پدیده، گاه زمینی و گاه معنوی، از مرز روزمرگی فراتر می‌رود و با زبانی صمیمی و استعاره‌های عمیق، پیچیدگی عاطفی انسان را باز می‌نماید و مخاطب را به ژرفای درونی او می‌کشاند. در شعرهای منتشرشده در مجله *ژوندون*، عشق، هیجان و احساس در هم تنیده شده، میان معانی زمینی و مجازی در نوسان است. عشق در این اشعار، هم جلوه‌ای از پیوند با خاک و سرنوشت ملت است و هم در قالب عاشقانه‌های فردی ترسیم می‌شود؛ عشقی که گاه در آتش وصال می‌سوزد و گاه در فراق، به دردی مشترک با ملت رنج‌کشیده بدل می‌شود. این عشق، فراتر از واقعیت جسمانی، با معشوقی مجازی نیز پیوند می‌خورد، جایی که دلهره‌های عاشقانه با آرمان‌های جمعی در هم می‌آمیزند. هیجان در این اشعار، آکنده از اشتیاق وصال است؛ صدایی پرشور که از دل مبارزه و تلاش برای رسیدن به معشوق، چه در عشق زمینی و چه در پیوند با آرمان‌ها، زبانه می‌کشد. احساس نیز آمیزه‌ای از اشتیاق و غم فراق است؛ تمنای معشوقی که زبان درد و امید ملت می‌شود و حس همدلی را میان جامعه گسترش می‌دهد. بدین‌سان، عشق، چه زمینی و چه مجازی، همراه با هیجان و احساس، بازتاب جست‌وجوی وصال، فداکاری و پایداری است که در میان رنج‌ها و آرزوهای فردی و جمعی طنین‌انداز می‌شود. شاعرانی چون رفعت حسینی، پیغام بدخشانی، محمداسماعیل گلبن، ازهر قیصاری و دیگران، این مضامین را در مجله *ژوندون* به تصویر کشیده‌اند.

شعر «ابر نام تو» از مجموعه نیمایی‌های رفعت حسینی است که نخست در مرداد ۱۳۶۲ در مجله *ژوندون* منتشر شد. این منظومه تصویری ژرف و پرتلاطم درونی شاعر را به نمایش می‌گذارد، جایی که طبیعت به عرصه‌ای از کشمکش میان زایش و نابودی بدل می‌شود. در این شعر، «ابر» که همواره نمادی از باروری و زندگی بوده است، این بار نه مژدگانی از رویش، بلکه بارانی از ویرانی را با خود می‌آورد؛ بارانی که به جای طراوت‌بخشی و احیای زمین، همه‌چیز را دربرمی‌گیرد و جنگل را- که نمادی از سرزمین شاعر است- به پایان خود، نزدیک می‌کند. حسینی در این سروده با بهره‌گیری از نمادهای طبیعت -ابر، رعد، باران و جنگل- به تنش عمیق و دردناک اشاره می‌کند. در این میان، شاعر که خود را در برابر این جریان ویرانگر ناتوان می‌یابد، سروده‌اش را با حسی از یأس به پایان می‌برد: «در دل ابر عقیم / رعد اگر نام ترا نقش کند / همه‌جا می‌بارد / باران / همه‌جا / می‌میرد / جنگل» (حسینی، ۱۳۶۲، ص. ۴۰).

از سویی دیگر، محمدشریف پیغام بدخشانی در غزل عاشقانه «پری‌چهره» که در اردیبهشت ۱۳۵۲ در مجله *ژوندون* منتشر شده است، با زبانی پرشور و احساسی عمیق، عشق بی‌پایان خود را به معشوقی زیبا و بی‌همارود توصیف می‌کند و مجنون‌وار

در پی وصال معشوق است. او می‌خواهد که معشوق ترکش نکند تا در آغوش عشقش بمیرد. این شعر با تصویرسازی‌های بدیع، احساسات و وابستگی عمیق شاعر عاشق را منعکس کرده است:

ای شوخ پری‌چهره که قربان تو گردم من صدقه لعل لب و دندان تو گردم
ای شمع شب‌افروز بیا سوی من زار پروانه به دور رخ تابان تو گردم
مجنون‌صفت اندر طلب وصل تو هستم هر لحظه به گرد در و دیوار تو گردم
خود را ز برم دور مکن ای مه طنناز تا کشته آن ناوک مژگان تو گردم
(پیغام بدخشانی، ۱۳۵۲، ص. ۴۵)

محمد اسماعیل گلبن در غزل‌های عاشقانه «برگ نرگس» که در فروردین سال ۱۳۵۲ در مجله «ژوندون» منتشر شده است، ضمن ترسیم ژرف‌نگرانه و احساسی زیبایی‌های عشق، درد جانکاه جدایی و حسرت‌های ناشی از آن را نیز به تصویر کشیده است. شاعر با بهره‌گیری از نمادها و تصاویر ادبی، روزهای تیره فراق و هجران را به‌گونه‌ای تأثیرگذار و عاطفی وصف کرده است:

از برگ نرگس است مگر جامه در برش کلینقدر خوب و دلکش و زیباست هنظرش
روزم سیه ز هجر شد از سوز غم سپید مُردم ز درد و رنج و نگریدید باورش
دستم تهی‌ست گرچه ز سیم و زر جهان سازم ز گنج شعر به عالم توانگرش
آن بلبلم که ناله من سوزد آسمان از سوز و ساز خوب بسازم سخنورش
آن دختری که پاک و عفیف است و با وفا جانم فدای خاک کف پای مادرش
گلبن در آرزوی وصالش گذشت عمر یک شب نشد به بر بکشی تنگ پیکرش
(گلبن، ۱۳۵۲، ص. ۳۴)

ازهر قیصاری در غزل عاشقانه‌ای با عنوان «درست» که در دی ۱۳۵۱ در مجله ژوندون منتشر شده است، با بهره‌گیری از ویژگی‌های محسوس معشوق، عواطف و احساسات درونی خود را به شیواترین شکل بازتاب داده و بر جاذبه و تأثیر شگرف عشق تأکید کرده است. او در این سروده نه‌تنها از زیبایی‌های ظاهری معشوق به‌عنوان ابزاری برای بیان دل‌دادگی خویش سود جست، بلکه به عمق و پیچیدگی تجربه عاشقانه نیز پرداخته است. افزون بر این، قیصاری در این منظومه، عشق را نیرویی نیرومند و چیره‌گر به تصویر کشیده که عاشق را به ورطه تسلیم و اسارت در برابر معشوق می‌کشاند، به‌گونه‌ای که فرد عاشق خود را بی‌اختیار و دستخوش جذبۀ عشق می‌یابد.

چشم تو بتا پر از شرار است، درست؟ لعل لب تو باده‌گسار است، درست؟
تمکین و غرور تو مرا کشته، صحیح؟ در سینه دل از عشق تو زار است، درست؟
(قیصاری، ۱۳۵۱، ص. ۲۵)

شعر «صورت دوست» یکی از عاشقانه‌های نیمایی رحیم الهام است که نخستین بار در فروردین سال ۱۳۵۲ در مجله ژوندون منتشر شده است. این سروده جلوه‌ای از عواطف ژرف و درونی شاعر به معشوقی است که حضوری شگرف و رازآلود در ذهن او دارد؛ حضوری که فراتر از توان توصیف کلمات و ابزارهای بیانی است. این معشوق چهره‌ای دوگانه دارد: گاه همچون دوستی صمیمی و گاه مانند دشمنی سرسخت جلوه می‌کند و در هر دو حالت تأثیری شگرف و متضاد بر روان شاعر می‌گذارد. ارتباط میان آن دو به حدی پیچیده و عمیق است که هر دو آن را با تمام وجود حس می‌کنند؛ اما این عشق چنان پرمزوراز و ژرف است که در قالب واژگان نمی‌گنجد و امکان بیان کامل آن وجود ندارد. این شعر با زبانی تصویری و

احساسی، مفهوم عشق را از قالب‌های رایج فراتر می‌برد و آن را به تجربه‌ای شهودی و شخصی تبدیل می‌کند؛ تجربه‌ای که در آن، حضور معشوق نه در کلمات، بلکه در احساسی ناگفتنی و ماندگار شکل می‌گیرد.

کس نمی‌داند و در خاطر من / نقش رخسار کسی می‌گذرد / این نه سوداست - نه سحر و نه جنون / نه فسونی که ز راهم ببرد / نیست هم وهم و خیال*** صورتی بینم و نتوانم گفت / صفتش نی به قلم نی به زبان / این قدر هست که چون وی دگری / نیست اندر همه روی جهان / با چنان غنج و دلال*** همچو عشق است و وصال است عزیز / همچو شعر است و سرود است بدیع / همچو صبح است و بهار است فرح / همچو سحر است و نشاط است منبع / همه حسن است و جمال*** گاه چون دوست به من دل‌سوزد / گاه چو دشمن به سرم بستیزد / گاه چون روح کند زنده مرا / گاه چون عمر ز من بگریزد / سرکند خشم و جدال*** وی نمی‌گوید و من می‌دانم / که مرا عاشق خود وی کردست / من نمی‌گویم و وی می‌داند / که چنین - از چه سبب - کی کرده است (الهام، ۱۳۵۲، ص. ۴۰).

ناصر طه‌وری در غزل عاشقانه «عکس آفتاب» که با بیانی سرشار از استعاره و تصویرپردازی هنرمندانه، در فروردین ۱۳۵۲ در مجله *ژوندون* منتشر شده است، با شور و هیجانی بی‌حد و حصر، عشق سوزان و اشتیاق بی‌پایان خود را به معشوق به تصویر کشیده است. این منظومه عاشقانه نه تنها بازتابی از عواطف عمیق شاعر است، بلکه با لحن احساسی و پرطنین خود، تأثیر دردناک فراق را بر روح و روان او آشکار می‌سازد. شاعر در این غزل، با بهره‌گیری از استعاره‌های بدیع و ترکیب‌های خیال‌انگیز، تجربه‌های درونی خود را به نحوی بازتاب می‌دهد که خواننده را درگیر لطافت و ژرفای احساسات عاشقانه‌اش می‌کند.

خیال روی تو از دیده برده خواب امشب	چگونه بی‌تو ببینم به ماهتاب امشب؟
بیا به پرتو مه، سوی من نگاهی کن	که مست گردم ازین نشئه بی‌شراب امشب
به پخته سوزی مرغ دل التفات نما	مسوز ز آتش هجر خود این کباب امشب
بیا که ساختم از اشک، چشمه‌ای شفاف	در آن نگه کن و بین عکس آفتاب امشب
ز شوق روی تو دل چون حباب می‌بالد	بین به چشمه چشم من این حباب امشب
به سیل گریه تنم را بدین امید دهم	که تا مرا برساند بکویت آب امشب
طه‌وری از نفس افتاد بسکه نام تو برد	بیا صدای دلش را بده جواب امشب

(طه‌وری، ۱۳۵۲، ص. ۴۱)

۲-۳. مفاهیم عرفانی

مفاهیم عرفانی نیز در اشعار منتشرشده در مجله *ژوندون* برجسته است. شاعران افغان با بهره‌گیری هنرمندانه از استعاره‌ها و نمادها به کشف لایه‌های پنهان وجود و تجربیات انسانی پرداخته و تلاشی عمیق برای برقراری ارتباطی ژرف با جهانی فراتر از ظواهر محسوس به عمل آورده‌اند. این اشعار، متأثر از اندیشه‌های صوفیانه و تأملات عرفانی، فرصتی استثنایی برای خوانندگان فراهم آورده تا به درکی نو از زندگی، معنویت، و واقعیت‌های عرفانی دست یابند. شاعران برجسته‌ای چون غلام‌احمد نوید و محمدکریم شیون در مجله *ژوندون*، با انتشار اشعار نغز و پرمغز خود با مضامین عرفانی، این مفاهیم ناب را به نثر مطبوعاتی آورده‌اند. غلام‌احمد نوید در غزل عارفانه «در آغوش طوفان»، که در اردیبهشت ۱۳۵۲ در مجله *ژوندون* چاپ شده است، عواطف عاشقانه و عارفانه‌ای توصیف کرده است. شاعر در این منظومه از زیبایی و جذبه محبوب سخن می‌گوید و نشان می‌دهد که این عشق عمیق به حدی شدید است که تمام وجودش را تحت تأثیر قرار داده و او را در وضعیت شیدایی و اضطراب قرار داده است.

تجلی کرد حُسنش دوش در خلوت‌گه هوشم
دل دیوانه‌ام پرشور و دشت بی‌خودی تنگ است
ز بس نازک مزاجم ناز گردون برنمی‌دارم
نیم شمعی که از باد نفس راه فنا گیرم
سزاوار شنیدن کی بود افسانه زاهد
غبارم لیک صد خورشید تابان در بغل دارم
چو بحر بیکران پیوسته معراج است طبع من
ز بس دارم نوید از زندگانی سرگرانی‌ها

به استقبال نازش دل برون آمد ز آغوشم
کنید ایجاد صحرای دگر کازاد بخروشم
من آن شاخم که نگهت بار سنگینی است بر دوشم
چراغ طورم و طوفان نخواهد کرد خاموشم
به‌جای حرف باطل پنبه بگذارید در گوشم
به ظاهر قطره‌ام اما بود طوفان در آغوشم
توانی نیست کس را تا فروبنشاند از جوشم
که بردارد به‌جز تیغ اجل این بار از دوشم

(نوید، ۱۳۵۲، ص. ۱۹)

همین‌طور محمدکریم شیون در غزل عارفانه «برگ خشک» که در پاییز ۱۳۵۲ در مجله *ژوندون* منتشر شده است، به تجربه‌های روحانی و معنوی پرداخته است. شاعر در این سروده از تجلی زیبایی و قدرت الهی در دل خود، شور عاشقانه، و درک عمیق از بی‌خودی و خودآگاهی سخن گفته و به حساسیت خود در برابر سختی‌های دنیا و ثبات روحی‌اش به‌عنوان نوری که طوفان نمی‌تواند خاموشش کند، اشاره کرده است:

کیستم من رهنورد آواره‌ای دیوانه‌ای
دل نشد آسوده یک دم در محیط ترس و وهم
نی قبول زاهد من نه ز پیر می‌فروش
برگ خشکم از درخت آرزو افتاده‌ام
کیستم من مرغ بی‌بال و پرو بی‌آشیان
کیستم من غرقه امواج بحر زندگی
نی کسی را سایه گشتم نی کسی شد سایه‌ام

شیخ مجنونم ز دشت بی‌کسی افسانه‌ای
گه به زنجیرم کشند و گاه در زولانه‌ای
نی به مسجد راهم دارم نه در میخانه‌ای
نی به گلشن راه بردم نی به آتش خانه‌ای
در قفس افتاده ناگه از تلاش دانه‌ای
بر امید این‌که در ساحل نمایم خانه‌ای
شیون آواره راهم روی کرده در ویرانه‌ای

(شیون، ۱۳۵۲، ص. ۱۹)

۳-۳. مفاهیم ذهنی و انتزاعی

مفاهیم انتزاعی در شعر مطبوعاتی افغانستان، با شکوه کم‌نظیر هنری تجلی یافته است. شاعران این اشعار با نگاهی ژرف به عواطف درونی، از عناصر تصویرساز به‌عنوان ابزارهای هنری برای بیان احساسات خود استفاده کرده‌اند و این عناصر به نمادهایی از زیبایی و تجارب ذهنی تبدیل شده است. این اشعار اغلب جهان‌رؤیایی را به‌عنوان پناهگاهی از محدودیت‌های دنیای واقعی معرفی می‌کنند، جایی که مفاهیم انتزاعی و احساسات شخصی به‌طور آزاد و بلیغ تجسم می‌یابند. جست‌وجوی فردیت و خودشناسی در این اشعار به‌صورت عمیق و تأثیرگذار مطرح شده و شاعر با زبان شاعرانه و تصاویری زنده، مفاهیم ذهنی را به تجربه‌ای شخصی و احساسی تبدیل کرده و مخاطبان را به سفری درون‌نگر و تأمل‌برانگیز دعوت کرده است.

چنانچه، توفیق در منظومه نیمایی «کیست؟» که در دی ۱۳۵۱ در مجله *ژوندون* منتشر شده است، به توصیف حال و هوایی وهم‌انگیز و رازآلود پرداخته و تجربه‌ای ذهنی و خیالی را به‌خوبی بازتاب داده است. موضوع این شعر عمدتاً بیان مفاهیم انتزاعی و ذهنی است که شاعر با استفاده از تصاویر وهمی، مفاهیم خیالی، عشق و ارتباط با ناشناخته‌ها را به شکل انتزاعی مطرح کرده است:

کیست درین نیمه شب/ این همه در می زند/ دیدن من آمده است/ درز دورم داد باز/ مرغ خیال مرا- در زدن آشناست/ باش! بگو آدم/ باز به دروازه کوفت/ دل به برم می تپید/ این تپش دل ز چیست/ در زد و آرام شد/ از اثر باد بود/ باز خموشی فکند/ سایه بر اوراق من/ و آنچه به چشم خورد/ روشنی سایه هاست/ کیست؟/ چنین پشت در/ تند نفس می زند/ می فشرد- نرم نرم- شانه به پهلوی در/ خش خش دامن کیست/ دست لطیف که بود/ پنجه به در کوفت باز/ ناخن زیبای اوست/ رشته شعرم گیس- باز گمانم صداست/ باش/ بگو آدم/ دل به تپیدن فتاد/ دیده سیاهی گرفت/ بر لب من خشک شد/ زمزمه «آدم» در بگشودم قرار/ یک دو سه ره پی به پی/ جیغ زدم کیستی؟/ هیچ کس آن جا نبود/ لیک پس از یک سکوت/ روح دو سه دخترک/ هو زده بگریختند/ الهه شعر بود/ سر به سر من گذاشت- عشق طلسم خداست (توفیق، ۱۳۵۱، ص. ۴۰).

۳-۴. مفاهیم میهنی

مفاهیم میهنی در ادبیات مطبوعاتی، همچون تابلوهای نفیس و رنگارنگی از احساسات و باورها، تجلی گر پیوند عمیق انسان با سرزمین مادری و نیز هویت ملی است. این مفاهیم، شامل عشق بی پایان به خاک و وطن، احترام عمیق به تاریخ و فرهنگ، و احساس مسئولیت در حراست از میراث های ملی، به زیبایی و قوت بیان شده است. در شعر روزنامه ای افغانستان، این مفاهیم به شیوه ای بی نظیر و دل فریب نمایان شده است؛ چراکه این اشعار با زبانی ساده و درعین حال زیبا، در پی اثرگذاری فوری بر افکار عمومی و تحریک احساسات عامه است. این اشعار، به واسطه واکنش سریع به رویدادهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، و برانگیختن عواطف میهن پرستانه، به تقویت هویت ملی و افزایش همبستگی اجتماعی پرداخته است. در بازتاب مفاهیم میهنی در مجله ژوندون، شاعرانی چون محمدعادل بیرنگ کوهدامنی و ملک الشعرای قاری عبدالله، نقشی درخشان و برجسته ایفا کرده اند و با بهره گیری از عناصر تصویرساز به عنوان ابزاری قدرتمند، در شکل دهی و تعمیق مفاهیم میهنی و در نهایت، در ایجاد انسجام و وحدت ملی سهمی شایسته داشته اند.

چنانچه محمدعادل بیرنگ کوهدامنی در «وطن» که در آذر ۱۳۵۸ در مجله ژوندون منتشر شده است، به گونه ای عمیق و ژرف، عشق و وابستگی خود به وطن و مام میهن را بازتاب داده است؛ زیرا شاعر در این سروده می خواهد جان خود را برای سرزمینش فدا کند و آرزو دارد که بتواند بهترین خدمات را در راه شکوفایی میهن ارائه دهد؛ چراکه وطن، برای کوهدامنی مظهر امید و روشنی است، و برایش مرگ در راه میهن، افتخاری بس عظیم و بزرگ به شمار می رود.

ازین خوشتر نمی خواهم وطن دارم، وطن دارم	وطن! در راه تو قربان شوم جانی که من دارم
همیشه بر لبم نامت، چون مرغان چمن دارم	تویی صبح امید من، تویی روز سپید من
در این ره آرزوی خاک و آغوش کفن دارم	به مرگ من اگر یابی تو جانی زنده می گردم
به وصف تو غزل دارم، به مدح تو سخن دارم	به مدح هیچ کس شعری نخواهم گفت، اما من

(بیرنگ کوهدامنی، ۱۳۵۸، ص. ۳۰)

۳-۵. توصیف بهار و مناظر طبیعی

توصیف بهار و مناظر طبیعی از دیگر مفاهیم به کاررفته در شعر مطبوعاتی افغانستان است. این پدیده ها در اشعار منتشرشده در مجله ژوندون، با هنرمندی و ژرفای ویژه ای توصیف شده است. بهار به عنوان نماد تجدید حیات و جوانی، به شاعران این فرصت را می دهد تا با بهره گیری از زیبایی های طبیعت، عواطف و احساسات درونی خود را به شکلی زیبا و اثرگذار بیان کنند. در این اشعار، شاعران به دنبال یافتن پناهگاهی از پیچیدگی های اجتماعی و صنعتی، به طبیعت روی آورده اند، و بهار با رنگ ها و حیات تازه ای که

به همراه دارد، تجسمی از بازگشت به سادگی و زیبایی است. مناظر بهاری به عنوان نماد تغییر و تحول، به شاعران بزرگی چون میر غلام حضرت شایق جمال و توفیق، این امکان را می‌دهد تا با در نظر گرفتن ویژگی‌های فرهنگی و تاریخی، تحولات درونی و خارجی زندگی را به شیوه‌ای ویژه به تصویر کشند و پیوندی عمیق و معنوی با مخاطبان برقرار کنند.

میر غلام حضرت شایق جمال در غزل «غنچه نرسیده» که در فروردین ۱۳۵۲ در مجله ژوندون منتشر شده است، به زیبایی تمام، تجلی بهار و تحول طبیعت در این فصل را توصیف کرده است. شاعر در این منظومه به یاری زبان و بیان شاعرانه، بهار را به عنوان نماد تجدید حیات و زیبایی طبیعی معرفی کرده و به توصیف زنده‌ای از مناظر طبیعی پرداخته است. این غزل نه تنها توصیف‌کننده شکوفایی طبیعت است، بلکه با تحت‌تأثیر قرار دادن عواطف و احساسات انسانی، به امید و تجدید حیات اشاره دارد.

غنچه نرسیده‌ام باز بهار می‌رسد	زود بیا بدیدنم باز بهار می‌رسد
با صباست عنبرین کوه و دهن زهردین	لاله قدح در آستین باز بهار می‌رسد
لشکر برف کنده شد غنچه گل به خنده شد	بلبل مرده زنده شد باز بهار می‌رسد
شاخ درخت خوش‌ثمر مانده کلاه گل به سر	غنچه کشیده مشّت زر باز بهار می‌رسد
شاهد گل به کبر و ناز بلبل زار در نیاز	سرو ستاده سرفراز باز بهار می‌رسد
نخل حدیقه مراد سبزه باز اتحاد	داد مرا غم تو داد باز بهار می‌رسد
ای گل خوش‌جمال من دلبر بی‌مثال من	رحم نما به حال من باز بهار می‌رسد
بسکه کشیدم آه سرد بی‌تو شدم گلاب زرد	سوده شد استخوان به درد باز بهار می‌رسد
جهد بکن به خدمتی بهر وطن صداقتی	یا بنما زراعتی باز بهار می‌رسد
شایق دل‌فگار تو بنده داغ‌دار تو	می‌کشد انتظار تو باز بهار می‌رسد

(شایق جمال، ۱۳۵۲، ص. ۴۰)

۳-۶. دعوت به طرب و شادمانی

طرب و شادمانی، همچون شهپال‌های نیرومند پرواز دل‌ها و احساسات، نقش کم‌نظیر را در تصویرسازی و مضمون‌پردازی شعرهای منتشرشده در مجله ژوندون ایفا کرده است. طرب با نغمه‌های دل‌نواز و لحن موزون، تجلی‌بخش شور و شعف درونی است و با پوششی از نور و نوای زندگی، عرصه‌ای پرطراوت و شاداب از عشق و زیبایی‌های طبیعی را به تصویر می‌کشد. در این سروده‌ها، طرب و شادمانی به‌طور هم‌زمان و هماهنگ، فضایی خاص از شادی عمیق و آرامش دل‌انگیز می‌آفریند که ژرفای احساسات انسانی و زیبایی‌شناسی شاعرانه را به طرز شگفت‌انگیزی افزایش می‌دهد و به خواننده احساسی از هم‌نشینی با زیبایی‌های جاودانه را هدیه می‌دهد. این دو عنصر با چنان هماهنگی در هم تنیده شده‌اند که هریک به‌تنهایی جلوه‌ای از جمال و جذابیت زندگی را به تصویر می‌کشند و در مجموع، فضایی پرشور و حیات‌بخش از عشق و شادمانی را در دل مخاطبان پدیدار می‌سازند. عبدالرحمن پژواک از شاعران برجسته‌ای است که شعری در این زمینه در مجله ژوندون با عنوان «یک خنده و خاموشی» منتشر کرده است. این سروده از منظومه‌های سنت‌گرای عبدالرحمن پژواک است که در اردیبهشت ۱۳۵۲ در مجله ژوندون به نشر رسیده است. شعر مورد نظر، دعوت به بهره بردن از لحظه‌های زودگذر زندگی و شادی از طریق رهایی از قیدوبندهای عقلانی را به تصویر می‌کشد. شاعر به بهار به عنوان نشانه‌ای از تجدید حیات و زمان شادابی اشاره کرده و تأکید می‌دارد که مخاطبان در این دوران، باید از نوشیدن می و استغراق در لذایذ زندگی بهره برده و از دستورات زاهدانه و تفکرات متعارف فراتر روند.

برخیز به ساغر کن، ساقی می ناب اندر
دی پیک بهاران گفت، پیمانه دی پر شد
وقت طرب و عیش است آوان نشاط و شور
از لاله طبیعت بین ساغر به چمن چیده
ابریق خرد بشکن مینای جنون پُرکن
نه دفتر دانایی یک سطر طرب ندهد
شست آب خمی پیش آر زان پیش که دهر دون
گر شحنه شود مانع یک خنده و خاموشی
برخیز تماشا کن آتش به جهان افتاد
نی زاهد و نی صوفی نی فاسق و نی فاجر
دامان ترت ار نیست چاکی به گریبان زن

گویند بهار آمد تا کی تو به خواب اندر
برخیز به کاش کن یک پیک شراب اندر
از زخمه شراب افکن در کاس رباب اندر
آنقدر که می‌ناید هرگز به حساب اندر
حیف است ز هشیاری باشی به سراب لندر
یک خط نه و آنگه تو آتش به کتاب اندر
پیمانه عمرت پُر، سازد به شتاب اندر
کو را نسزد چیزی دیگری به جواب اندر
از گل به زمین وز برق [بر] قلب سحاب اندر
یک تن به جهان امروز نبود به جواب اندر
کز قطره مینایی صحراست به آب اندر

(پژواک، ۱۳۵۲، ص. ۱۹)

۷-۳. مفاهیم نوستالژیک

عواطف نوستالژیک که تجلی‌گر حسرت و یادآور گذشته‌های زیبای زندگی است، در اشعار روزنامه‌ای افغانستان به شیوه‌ای عمیق و تأثیرگذار نمایان شده است. این اشعار، در اوضاع ناآرام سیاسی و بحران‌های پرتلاطم پی‌درپی، با تمرکز بر بازتاب دوران‌های آرام و خوشبخت گذشته، به نقد وضعیت کنونی پرداخته و احیای هویت فرهنگی و ملی را هدف قرار داده است. همچنین با توجه به مهاجرت بسیاری از افغان‌ها به دلیل جنگ و ناامنی، نوستالژی به خانه و وطن به‌طور بارز در اشعار آنان حضور دارد. شاعران شعر مطبوعاتی افغانستان، با ارجاع به سنت‌ها و فرهنگ پیشین، این عواطف را به شیوه‌ای هنرمندانه و بلیغ به تصویر کشیده و به تقویت میراث فرهنگی و ملی کمک کرده‌اند. ازجمله، شاعران برجسته‌ای چون محمدعادل بیرنگ کوه‌دانی و عبدالباقی تأثیر در این زمینه اشعاری را در مجله *ژوندون* به چاپ رسانده‌اند که در ادامه به بررسی و تحلیل آن‌ها خواهیم پرداخت.

چنانچه عبدالباقی تأثیر در غزل «خون‌بها» که در اردیبهشت ۱۳۵۲ در مجله *ژوندون* به نشر رسیده است، به‌طور برجسته‌ای عواطف نوستالژیک را به نمایش گذاشته است. شاعر در این ابیات به شدت به یاد معشوق گذشته خود می‌افتد و این یادآوری، موجی از اندوه و حسرت را در دلش برمی‌انگیزد. این عواطف نوستالژیک در ابراز درد و رنج عمیق شاعر از دست دادن معشوق و تجسم بی‌پناهی و تنهایی او به‌خوبی نمایان است.

بیا چون صبر من رفت و ندارم طاقت گفتار
نمی‌زیبد مرا گلشن‌گرش باشد هزاران گل
بیا ای جلوۀ عشرت نگر بر حال پژمانم
بجز حُسن نکوی تو نخواهم مهوش دیگر
خوشا گردی ز پاکوبت اگر بر دیده بنشیند
ز بس نالیدم از دردت ندارد سینه آرامی
به تأثیرت گذر فرما که بی‌حد زار می‌نالد

به‌جای اشک خون ریزم ازین چشمان حسرت‌بار
نیاید بلبل عشقم به هجران تو در گفتار
پریشان‌وار می‌گردم ندارم یاور و غمخوار
سپر دم جان به یاد تو بدین تنهایی‌ام مگذار
نخواهم سرمه کردن چشم ای جوینده اغیار
همی‌سازد چه دارد چاره جز این کار؟
وگرنه خون‌بهایش ده به نزد خالق جبار

(تأثیر، ۱۳۵۲، ص. ۵۵)

۳-۸. مفاهیم اجتماعی

شعر مطبوعاتی افغانستان همواره آینه‌ای از تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی این کشور بوده است و شاعران متعهد از این بستر هنری برای بازتاب دغدغه‌های مردم، نقد حکومت‌ها، ترویج بیداری ملی و دفاع از آزادی و عدالت بهره برده‌اند. در این اشعار، مفاهیمی چون استبدادستیزی، وطن‌دوستی، عدالت‌خواهی، فقر، جنگ و مهاجرت بازتاب یافته است و زبان شعری در عین حفظ زیبایی‌های ادبی، به‌سادگی و صراحت گراییده است تا تأثیرگذاری بیشتری بر افکار عمومی داشته باشد. در دوره‌های مختلف، شعر مطبوعاتی افغانستان نقشی مهم در شکل‌دهی گفتمان‌های اجتماعی و سیاسی ایفا کرده و همواره برای آگاهی‌بخشی و بسیج عمومی بستری مناسب بوده است.

لطیف ناظمی در سوگ‌سرود «مرثیه شکوه شهادت» که در بهمن ۱۳۵۸ سروده شده، با لحنی حماسی و بیانی رمانتیک، به ستایش شهیدان و مهاجرانی می‌پردازد که جان خویش را در راه آزادی و عدالت فدا کرده‌اند. این شهیدان، تجسم بی‌گناهی و شجاعت‌اند و با خون خویش، روایت جاودانه آزادی را نگاشته‌اند. شاعر در توصیف آرامش و پاکی خواب شهدا در گورهای گمنام، از تصاویر زنده‌ای چون شقایق و آلاله‌های وحشی بهره گرفته؛ نمادهایی که پیوند خون شهیدان را با طبیعت و آینده‌ای روشن به تصویر می‌کشند. از دیدگاه او، هر قطره خون شهیدان، بذری است که در خاک عدالت و آزادی جوانه می‌زند و به بار می‌نشیند. در نقطه مقابل، ستمگرانی که از ظلم و بیداد، دست‌مایه خون‌ریزی ساخته‌اند، سرانجام به زباله‌دان تاریخ پرتاب شده و در گرداب نفرت و نفرین فرو خواهند رفت.

ای ساکنان شهر شهادت! / ای خیل بی‌گناه مهاجر! / امروز رزم‌نامه آزادی - / با شعر خون تان شده جاوید / شطی است سوی چشمه خورشید*** در گورهای کوچک گمنام / در لحظه‌های پاک نجابت / این خواب نقره‌بین شما دانم - / خواب شقایق است / دیدار در نهایت میعاد است / هر قطره خون تان به دل خاک / باغی پر از ترانه مرجان است / آلاله‌های وحشی فرداست / فواره‌های آتش و فریاد است*** هان ای کبوتران مسافر! / در شهر سرخ خنجر و خون و خاک / فریاد کودکان برهنه / پرخاش مادران گرسنه / اندوه همسران علیل تان - / ره‌توشه‌های هجرت تان باد*** آنکس که دست‌های سیاهش را / با خون گرم تان به حنا بست / افتاده است لاشه سنگینش - / در پرتگاه نفرت و نفرین / گندیده روی زانوی عفریت شب تنش / خون هزار رستم دستان به گردش (ناظمی، ۱۳۵۸، ص. ۳۶).

۴. نتیجه

یافته‌های این پژوهش که به بررسی و تحلیل بازتاب مفاهیم رمانتیک در شعر مطبوعاتی افغانستان، با تأکید بر نشریه ژوندون، پرداخته است، نشان می‌دهد که:

۱. شعرهای منتشرشده در این نشریه، بازتاب‌دهنده طیف وسیعی از مفاهیم رمانتیک‌اند که شامل عشق، احساس، عرفان، مضامین ذهنی و انتزاعی، عواطف میهنی، توصیف بهار و طبیعت، شادمانی و طرب، مفاهیم نوستالژیک و موضوع‌های اجتماعی می‌شود. این تنوع مفهومی، نشان‌دهنده تأثیرپذیری شاعران از جریان‌های فکری و ادبی روزگار خود است؛
۲. در نشریه ژوندون، شاعران برجسته‌ای همچون رفعت حسینی، پیغام بدخشانی، محمداسماعیل گلبن، ازهر قیصاری، رحیم الهام، ناصر طهوری، غلام‌احمد نوید، محمدکریم شیون، توفیق، محمدعادل بیرنگ کوهدامنی، میر غلام‌حضرت شایق جمال، عبدالرحمن پژواک، عبدالباقی تأثیر، لطیف ناظمی، بشیر سخاروز و محمدیوسف آینه نقشی برجسته در انعکاس مفاهیم رمانتیک عاشقانه و انقلابی داشته‌اند. شعر این شاعران، نه تنها حامل احساسات فردی و عواطف عاشقانه بوده، بلکه بازتاب‌دهنده آرمان‌ها و دغدغه‌های اجتماعی، میهنی و انقلابی نیز هست؛

۳. در میان این شاعران، رفعت حسینی، محمدعادل بیرنگ کوهدامنی و میر غلام حضرت شایق جمال، به گونه‌ای نظام‌مند و گسترده به بازتاب مفاهیم رمانتیک عاشقانه و انقلابی پرداخته‌اند. آثار آنان، با تکیه بر تصویرسازی بدیع و مضمون‌پردازی خلاقانه، توانسته است فضایی تأثیرگذار و پرمغز بیافریند که فقط احساسات فردی را به نمایش نمی‌گذارد، بلکه بستر اندیشه و تحول اجتماعی را نیز فراهم می‌کند؛

۴. بدین ترتیب، شعر مطبوعاتی افغانستان، در مجله ژوندون، بستری پویا برای بازتاب و تبلور مضامین رمانتیک در دو بُعد فردی و اجتماعی بوده و شاعران آن، با تلفیق احساس و اندیشه، نقشی کلیدی در شکل‌دهی به جریان‌های ادبی و فکری ایفا کرده‌اند.

منابع

- آهنگ، محمدکاظم (۱۳۸۸). سیر ژورنالیسم در افغانستان. میوند.
- اثنی‌عشری، اطلس (۱۳۷۷). مجله بهار؛ نخستین نشریه ادبی ایران و تأثیر آن بر ادبیات معاصر [رساله دکتری، دانشگاه شهید بهشتی]. گنج. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/218e74e64b37d8e8870f7dcc50b3d2d0>
- الهام، رحیم (۱۳۵۲). صورت دوست. مجله ژوندون، ۳ (۲۵)، ۴۰.
- بیرنگ کوهدامنی، محمدعادل (۱۳۵۸). وطن. مجله ژوندون، ۳۶ (۳۱)، ۳۰.
- پژواک، عبدالرحمن (۱۳۵۲). یک خنده و خاموشی. مجله ژوندون، ۸ (۲۵)، ۱۹.
- پیغام بدخشانی، محمدشریف (۱۳۵۲). پری‌چهره. مجله ژوندون، ۵ (۲۵)، ۴۵.
- توفیق، عبدالکریم (۱۳۵۱). کیست؟ مجله ژوندون، ۴۰ (۲۲)، ۴۰.
- تأثیر، عبدالباقی (۱۳۵۲). خون‌بها. مجله ژوندون، ۸ (۲۵)، ۵۵.
- ثروت، منصور (۱۳۸۵). آشنایی با مکتب‌های ادبی. سخن.
- ثروتی، بهروز (۱۳۸۶). مویه‌های پامیر: شعر فارسی در افغانستان امروز. الهدی.
- جمالی، صفیه (۱۳۹۷). بررسی سنت و تجدد در دو مجله سخن و یغما [رساله دکتری، دانشگاه بیرجند]. گنج. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/53782cd4a3ce4fa15aa153492f3c5be0>
- حسینی، رفعت (۱۳۶۲). ابر نام تو. مجله ژوندون، ۳ (۲)، ۴۰.
- حمیدیان، سعید (۱۳۸۱). داستان دگردیسی روند دگرگونی شعر نیما یوشیج. نیلوفر.
- دانشگر، محمد، قاسم‌زاده، سید علی، و چهرقانی، رضا (۱۴۰۱). سیر بازتاب مضامین و روایات اساطیری - حماسی در شعر معاصر افغانستان (از مشروطه تا ۱۳۸۰ خورشیدی). فنون ادبی، ۱۴ (۳)، ۱۹-۳۸.
- <https://doi.org/10.22108/liar.2022.134684.2176>
- دانشگر، محمد (۱۴۰۲). بررسی و تحلیل کیفیت بازتاب اسطوره در شعر فارسی معاصر افغانستان [رساله دکتری، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)]. گنج. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/2682fdb3cb90f72a099f5f8b2a7da6d3>
- رستگار، علی‌شیر (۱۳۹۷). طلایه‌داران تجدد شعر دری در افغانستان. آکادمی علوم افغانستان.
- رهین، عبدالرسول (۱۳۸۷). تاریخ مطبوعات افغانستان. شورای فرهنگی افغانستان.
- سیدحسینی، رضا (۱۳۷۶). مکتب‌های ادبی. نگاه.

- سهیر، رابرت (۱۳۸۶). رمانتیسیم و تفکر اجتماعی (یوسف اباذری، مترجم). وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- شایق جمال، میر غلام حضرت (۱۳۵۲). غنچه نورسیده. مجله ژوندون، ۳(۲۵)، ۴۰.
- شیون، محمدکریم (۱۳۵۲). برگ خشک. مجله ژوندون، ۱(۲۵)، ۱۹.
- طنین، ظاهر (۱۳۸۴). افغانستان در قرن بیستم. عرفان.
- طهوری، ناصر (۱۳۵۲). عکس آفتاب. مجله ژوندون، ۳(۲۵)، ۴۱.
- فورست، لیان (۱۳۷۵). رمانتیسیم (مسعود جعفری، مترجم). مرکز.
- قیصاری، ازهر (۱۳۵۱). درست. مجله ژوندون، ۴۰(۱)، ۲۵.
- قویم، عبدالقیوم (۱۳۸۷). مروری بر ادبیات معاصر دری. سعید.
- گلبن، محمداسماعیل (۱۳۵۲). برگ نرگس. مجله ژوندون، ۴(۲۵)، ۳۴.
- ناظمی، لطیف (۱۳۵۸). مرثیه شکوه شهادت. مجله ژوندون، ۳۹(۳۱)، ۳۶.
- نوید، غلام احمد (۱۳۵۲). در آغوش طوفان. مجله ژوندون، ۱(۲۵)، ۱۹.

References

- Ahang, M. K. (2009). *The Evolution of Journalism in Afghanistan*. Maiwand. [In Persian]
- Bairang Kuhdamani, M. A. (1979). Watan [Homeland]. *Zhowandun*, 36(31), 30. [In Persian]
- Daneshgar, M. (2023). *Scrutiny & Analysis of the Quality of Reflection of the Myth in Afghanistan's Contemporary Persian poem* [Doctoral dissertation of Imam Khomeini International University]. Ganj. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/2682fdb3cb90f72a099f5f8b2a7da6d3> [In Persian]
- Daneshgar, M., Ghasemzadeh, S. A., & Chehrehgani, R. (2022). The Course of Reflecting Mythological-Epic Themes and Narratives in Contemporary Afghan poetry (From the Constitutional Period to 1380). *Literary Arts*, 14(3), 19-38. <https://doi.org/10.22108/liar.2022.134684.2176> [In Persian]
- Elham, R. (1973). Surat-e Dust [The Face of Friend]. *Zhowandun*, 3(25), 40. [In Persian]
- Forest, L. (1996). *Romanticism* (M. Jafari, Trans.). Markaz. [In Persian]
- Golban, M. E. (1973). Barg-e Nargis [The Petal of the Narcissus]. *Zhowandun*, 4(25), 34. [In Persian]
- Hamidiyan, S. (2002). *The Metamorphosis Story: The Evolutionary Trajectory of Nima Yushij's Poetry*. Niloofar. [In Persian]
- Hosseini, R. (1983). Abr-e Nam-e To [The Cloud of Your Name]. *Zhowandun*, 3(2), 40. [In Persian]
- IthnaAshari, A. (1998). *Bahar Magazine; The First Iranian Literary Journal and Its Impact on Contemporary Literature* [Doctoral dissertation, Shahid Beheshti University]. Ganj. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/218e74e64b37d8e8870f7dcc50b3d2d0> [In Persian]
- Jamali, S. (2018). *A study of tradition and modernity in the two magazines Sokhan and Yaghma* [Doctoral dissertation, University of Birjand]. Ganj. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/53782cdaa3ce4fa15aa153492f3c5be0> [In Persian]
- Navid, G. A. (1973). Dar Ahush-e Tufan [In the Embrace of the Storm]. *Zhowandun*, 8(25), 19. [In Persian]
- Nazemi, L. (1979). Marşıya-ye Shokuh-e Shahadat [The Elegy of the Splendor of Martyrdom]. *Zhowandun*, 39(31), 36. [In Persian]
- Paigham Badakhshani, M. (1973). Pari Chera [A visage of a fairy]. *Zhowandun*, 5(25), 45. [In Persian]
- Pazhwak, A. R. (1973). Yak khanda wa khamushi [One Smile and Silence]. *Zhowandun*, 8(25), 19. [In Persian]
- Qawim, A. Q. (2008). *A Review of Contemporary Dari Literature*. Saeed. [In Persian]
- Qayşari, A. (1972). Dorost [correct]. *Zhowandun*, 40(1), 25. [In Persian]
- Rahin, A. R. (2008). *The History of the Press in Afghanistan*. Cultural Council of Afghanistan. [In Persian]

- Rastegar, A. Sh. (2018). *The Pioneers of the Renewal Dari Poetry in Afghanistan*. Academy Sciences of Afghanistan. [In Persian]
- Sarvati, B. (2007). *Moya- haye- Pamir: The Laments of Pamir*. Alhod. [In Persian]
- Servat, M. (2006). *A Survey of Literary Schools and Movements*. Sokhan. [In Persian]
- Seyed-Hosseini, R. (1997). *Literary Schools*. Negah. [In Persian]
- Sayre, R. (2007). *Romanticism and Social Thought* (Y. Abazari, Trans.). Ministry of Culture and Islamic Guidance. [In Persian]
- Shayeq Jamal, M. G. H. (1973). Goncha-ye Nawraseda [A Newly-Budded Blossom]. *Zhowandun*, 3(25), 40. [In Persian]
- Sheyvan, M. K. (1973). Barg-e Khoshk [The Withered Leaf]. *Zhowandun*, 8(25), 19. [In Persian]
- Tahuri, N. (1973). Aks-e Aftab [The Image of the Sun]. *Zhowandun*, 3(25), 41. [In Persian]
- Tanin, Z. (2005). *Afghanistan in the Twentieth Century*. Erfan. [In Persian]
- Tasir, A. B. (1973). Khon Baha [Blood Price]. *Zhowandun*, 8(25), 55. [In Persian]
- Tofigh, A. A. (1972). Kist? [Who stands there?]. *Zhowandun*, 40(22), 40. [In Persian]